

■ نقش کتابداران و متخصصان اطلاع‌رسانی کتابخانه ملی ایران

در پیشبرد پژوهش‌های پژوهشگران

اعظم نجفقلی‌نژاد و رجوی | علی صادق‌زاده و ایقان

چکیده

هدف: هدف این پژوهش، بررسی نقش کتابداران و متخصصان اطلاع‌رسانی کتابخانه ملی ایران در فرآیند پژوهش و نقش آنها در پیشبرد تحقیقات پژوهشگران است.

روش/ رویکرد پژوهش: روش پژوهش، پیمایشی است و ابزار گردآوری اطلاعات، دو پرسشنامه محقق ساخته بود که بین ۸۰ نفر از پژوهشگران و ۱۸ کتابدار بخش اطلاع‌رسانی توزیع شد.

یافته‌ها: طبق نتایج این بررسی، تنها در مرحله جست‌وجوی اطلاعات است که پژوهشگران بیشترین درخواست کمک را از کتابداران می‌کنند و بین میزان آشنایی کتابداران با روش تحقیق و درخواست کمک از سوی پژوهشگران رابطه معنی‌داری وجود ندارد. بین دیدگاه کتابداران و پژوهشگران در مورد میزان مفید بودن کمک کتابدار در پیشبرد تحقیقات، تفاوت معنی‌داری وجود دارد. به عبارتی، خود کتابداران درخواست کمک پژوهشگران از آنها را مفید تلقی می‌کنند، حال آنکه خود پژوهشگران مفید بودن کمک کتابدار را اذعان نمی‌دارند. بین میزان استفاده از کتابخانه و درخواست کمک از کتابداران رابطه معنی‌داری مشاهده شد. هر چه میزان استفاده از کتابخانه بیشتر باشد، درخواست کمک از کتابداران نیز بیشتر می‌شود. همچنین بین دیدگاه کتابداران و پژوهشگران در مورد میزان درخواست کمک از کتابدار تفاوت معنی‌داری مشاهده شد؛ یعنی پژوهشگران کمتر از کتابداران درخواست کمک می‌کنند، حال آنکه خود کتابداران معتقدند درخواست کمک بیشتری از آنها می‌شود.

یافته‌ها: پژوهشگران، کتابداران و اطلاع‌رسانان کتابخانه ملی ایران را منبع بالارزشی در فرآیند پژوهش تلقی نمی‌کنند و معتقدند که هدایت و راهنمایی آنان در فرآیند پژوهش، صرفاً در حد یابندگان و فراهم‌کنندگان مدارک و منابع است. آشنایی کم پژوهشگران با خدمات مرجع و اطلاع‌رسانی کتابخانه و از سوی دیگر عدم اطلاع آنان از توانایی کتابداران، از دلایل عدم درخواست کمک پژوهشگران از کتابداران است. فقدان سابقه پژوهشی در میان ۵۰ درصد کتابداران بخش اطلاع‌رسانی که در ارتباط مستقیم با پژوهشگران هستند، می‌تواند به خاطر انتخاب نامناسب کتابداران یا ضعف در برنامه‌های آموزشی کتابداری باشد.

کلیدواژه‌ها

پژوهش، پژوهشگران، فرآیند پژوهش، کتابداران، کتابخانه ملی ایران

نقش کتابداران و متخصصان اطلاع‌رسانی کتابخانه ملی ایران در پیشبرد پژوهش پژوهشگران

اعظم نجفقلی‌نژاد و رجوی^۱ | علی صادق‌زاده و ایقان^۲

دریافت: ۱۳۹۰/۱۲/۲۹ پذیرش: ۱۳۹۱/۵/۱۵

مقدمه

افزایش و تعمیق فعالیت‌های پژوهشی زمینه‌ساز اصلی توسعه و پیشرفت یک کشور به‌شمار می‌رود (تصویری قمصری و جهان‌نما، ۱۳۸۶، ص ۱۰۸). به‌عبارتی پژوهش زیربنای توسعه است؛ از این رو کشورهای توسعه‌یافته درصد بالاتری از درآمد ناخالص ملی خود را صرف پژوهش می‌کنند (دیانی به نقل از اخوتی و بذرافشان، ۱۳۸۷، ص ۵۸). از سوی دیگر مفهوم سنتی کتابخانه به‌عنوان مکانی برای دسترسی به کتاب‌ها و رکوردهای کاغذی، به مکانی با پیشرفته‌ترین رسانه‌ها تغییر وضعیت داده است. کتابخانه‌ها در پاسخ به تغییرات در حوزه یادگیری، پژوهش و نیز تغییر در نیازهای کاربران کتابخانه، در حال تحول است (پرکاش، ۲۰۱۰، ص ۱۰۳). چون اطلاعات پشتوانه پژوهش است، کتابداران و متخصصان اطلاع‌رسانی که در فعالیت‌های مربوط به گردآوری، پردازش، ذخیره و بازیابی اطلاعات تبحر دارند می‌توانند در فرآیند پژوهش نقش مفید و مؤثری داشته باشند (دیانی به نقل از اخوتی و بذرافشان، ۱۳۸۷، ص ۵۸). با این اوصاف، در فرآیند پژوهش، کتابخانه به‌عنوان مجموعه‌ای از فعالیت‌ها تعریف می‌شود که داده‌های پژوهشی را حمایت می‌کند تا پژوهش مدرن مورد تأیید واقع شود و به‌عنوان یک سرمایه ملی ارتقاء یابد (ویلکینسون، پولارد و فارکوهار، ۲۰۱۰).

کتابداران و اطلاع‌رسانان در پژوهش می‌توانند نقش دوگانه‌ای داشته باشند؛ از طرفی

۱. دانشجوی دکتری کتابداری و اطلاع‌رسانی
سازمان اسناد و کتابخانه ملی
جمهوری اسلامی ایران
(نویسنده مسئول)
Najafgholizadeh_a@yahoo.com

۲. دکتری کتابداری و اطلاع‌رسانی سازمان اسناد
و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران
Sadeghzadeh3832@yahoo.com

به‌عنوان پژوهشگر دانش کتابداری را ارتقاء دهند و از طرف دیگر، چون پژوهش فرآیندی مبتنی بر اطلاعات است، می‌توانند با هدایت و راهنمایی پژوهشگران در فرآیند پژوهش، به گسترش دانش بشری کمک کنند (اخوتی و بذرافشان، ۱۳۸۷، ص ۶۶).

بورلی و همکاران معتقدند متخصصان اطلاع‌رسانی از «یابندگان شواهد و مدارک» و «فراهم‌کنندگان مدارک» به «فیلترکنندگان متون»، «تحلیل‌گران، آموزش‌دهندگان و اشاعه‌دهندگان» تغییر یافته‌اند؛ بنابراین یازده نقش برای این متخصصان برشمرده‌اند: مجری طرح، مدیر طرح، جست‌وجوگر متون، اداره‌کننده منابع، فراهم‌کننده مدارک ارزیاب، گردآورنده داده، ترکیب‌کننده داده‌ها، اشاعه‌دهنده و تهیه‌کننده گزارش و پژوهشگر (به نقل از اخوتی و بذرافشان، ۱۳۸۷، ص ۵۹). مان و همکاران نیز ۳۰ لقب برای کتابدار برشمرده‌اند که مأمور تحقیق یکی از آنهاست. بنابراین، کتابداران علاوه بر آنکه در جست‌وجوی اطلاعات و آموزش نقش مؤثری دارند، در حوزه پژوهش نیز از دو جنبه مشارکت دارند: به‌عنوان پژوهشگر (که مقاله‌های منتشر شده از آنها و همچنین داشتن نشریه‌های تخصصی، مؤید این نکته است) و به‌عنوان مشاور (که می‌توانند به پژوهشگران در انجام مراحل مختلف پژوهش کمک کنند). در پژوهش‌های بین‌رشته‌ای یک کتابدار می‌تواند به‌عنوان یک مشاور و کنترل‌گر ربط عمل کند (به نقل از اخوتی و بذرافشان، ۱۳۸۷، ص ۵۹). به‌عبارتی در تمام مراحل یک پژوهش، دست نامرئی کتابدار عامل پیشرو پژوهش به حساب می‌آید. به اعتقاد کوپر این کتابخانه است که در پژوهش‌ها به کار گرفته می‌شود در حالی که هرگز در انتشارات منتشر نمی‌شود (به آن استناد داده نمی‌شود). البته واضح و مبرهن است که کتابداران لازم است تجربه مصاحبه‌های مرجع عمیق، آموزش تکنیک‌های جست‌وجوی آنلاین و مهارت مورد نیاز برای بازیابی آنلاین مطالب را دارا باشند (اسمیت، ۱۹۹۶).

به اعتقاد نویسندگان نیز لازم است حضور کتابداران و متخصصان اطلاع‌رسانی در پیشبرد تحقیقات از سوی پژوهشگران به رسمیت شناخته شود. با این اوصاف و با علم بر نقش کلیدی کتابداران و متخصصان اطلاع‌رسانی در پیشبرد تحقیقات پژوهشگران، در این بررسی، نویسندگان درصدد هستند تا به مطالعه نقش دوگانه کتابداران در کتابخانه ملی ایران که مرجع پژوهشگران سراسر کشور محسوب می‌شود، بپردازند. این نقش دوگانه همان پژوهشگر بودن خود کتابداران و هدایت و راهنمایی تحقیقات پژوهشگران است.

کتابداران آخرین تکنولوژی‌های اطلاعاتی را برای پژوهش، رده‌بندی منابع و کمک به دانشجویان و مراجعین کتابخانه برای جست‌وجوی اطلاعات به کار می‌گیرند. آنها به افراد در یافتن اطلاعات و استفاده مؤثر آن در اهداف شخصی و حرفه‌ای کمک می‌کنند. بدین منظور لازم است دانش کافی در خصوص منابع اطلاعات عمومی و علمی داشته باشند و روندهای

مرتبط با نشر، کامپیوتر و رسانه‌ها را دارا باشند تا در انتخاب و سازماندهی منابع کتابخانه نظارت کنند (دفتر آمار کار، ۲۰۱۰).

باتوجه به اینکه اطلاعات، پشتوانه پژوهش‌ها به حساب می‌آید، حوزه کتابداری و متخصصان اطلاع‌رسانی که در فعالیت‌های مربوط به اطلاعات تبحر دارند می‌توانند در فرآیند پژوهش نقش مفید و مؤثری داشته باشند. فعالیت‌های کتابداری به لحاظ ارتباط تنگاتنگ با ملزومات پژوهش‌ها، حوزه کتابخانه‌ها را در صف اول سازمان‌هایی قرار می‌دهد که پژوهشگران را به داده‌های مورد نیاز پژوهش متصل می‌کند (ویلکینسون، پولارد و فارکوهار، ۲۰۱۰). با تغییرات پیش آمده در حوزه فناوری و تحول در فضای کاری کتابخانه‌ها و کتابداران، این قشر باید واجد مهارت‌های مختلف علمی، فناوری، مدیریتی، کار تیمی و گروهی باشند که با استفاده از برنامه‌های بین‌رشته‌ای می‌توانند به آنها دست یابند (مهرداد، ۱۳۸۸، ص ۳).

در یک نگرش سیستمی، اگر پژوهشگران و اطلاع‌رسانان را به عنوان اجزاء یک سیستم واحد بنگریم، استفاده از تخصص آنان در کنار پژوهشگران، امکان انجام موارد بسیاری از فعالیت‌های پژوهشی را میسر می‌سازد. از آنجاکه امروزه کتابداران و اطلاع‌رسانان به عنوان مشاوران حرفه‌ای و اطلاعاتی محسوب می‌شوند و پل ارتباطی بین تولیدکنندگان اطلاعات و محققان محسوب می‌شوند، بنابراین شایسته است تا مسئله به کارگیری این نیروها در تحقیقات مورد بررسی قرار گیرد (باطنی و دیگران، ۱۳۸۴، ص ۱۲).

طبق ماده یک اساسنامه کتابخانه ملی ایران، کتابخانه ملی مؤسسه‌ای است آموزشی (علمی)، تحقیقاتی و خدماتی که یکی از اهداف آن پژوهش و برنامه‌ریزی علمی کتابداری و اطلاع‌رسانی و شرکت در تحقیقات و فعالیت‌های بین‌المللی ذی‌ربط می‌باشد (مزینانی، ۱۳۸۲، ص ۱۸۵)؛ از سوی دیگر این کتابخانه به عنوان یک مرکز ملی، بخش قابل توجهی از بودجه خود را صرف امور تحقیقاتی و کمک به پژوهشگران در دستیابی به منابع و مدارک می‌کند و به عنوان مرجعی برای پژوهشگران سراسر کشور تلقی می‌شود. وجود تالارها و بخش‌های تخصصی (از جمله تالارهای تخصصی علوم و فنون، علوم اجتماعی، علوم انسانی و تالار علوم کتابداری، بخش مرجع مجازی، ایران‌شناسی و اسلام‌شناسی و بخش اطلاع‌رسانی نسخ خطی) مؤید این مطلب است. کتابخانه ملی ایران به عنوان مادر کتابخانه‌های کشور، سرمایه‌گذاری‌های عظیمی را در ارائه خدمات به کاربران و پژوهشگران کرده است. به کارگیری کتابداران مرجع با مدرک حداقل کارشناسی ارشد در تالارهای مرجع، راه‌اندازی مرجع مجازی و ارائه خدمات پژوهشی به صورت غیرحضور، شبانه‌روزی شدن کتابخانه و حضور پژوهشگران در شیفت شب و... همگی نمودهایی از توجه کتابخانه ملی به امر پژوهش و تحقیقات است. اکنون باید دید کتابخانه ملی ایران در پیشبرد تحقیقات پژوهشگران

تا چه اندازه موفق عمل کرده است. به همین دلیل، کتابداران بخش اطلاع‌رسانی کتابخانه ملی ایران به عنوان بخشی پویا در ارتباط مستقیم با پژوهشگران، در این پژوهش مورد مطالعه قرار می‌گیرد تا اولاً میزان آشنایی کتابداران این بخش با روش پژوهش و میزان درگیری آنها با امور پژوهشی مورد ارزیابی قرار گیرد؛ و ثانیاً نقش آنها در پیشبرد تحقیقات پژوهشگران روشن شود. البته در این پژوهش منظور از کتابداران بخش اطلاع‌رسانی، کتابداران مرجعی است که پژوهشگران برای رفع نیازهای اطلاعاتی و پژوهشی خود به آنها مراجعه می‌کنند؛ و منظور از پژوهشگر، مراجعه‌کننده‌ای است که حداقل یک مقاله علمی و پژوهشی در سوابق علمی خود داشته باشد.

مطالعات متعددی در زمینه نقش کتابداران در تحقیقات، در متون داخلی و خارجی وجود دارد. به عنوان مثال جوکار و معتمدی (۱۳۸۱) تحقیقی به منظور تعیین میزان کمک‌یابی دانشجویان رشته‌های علوم تربیتی و علوم انسانی از کتابدار در انجام تحقیقات کتابخانه‌ای خود در دانشگاه شیراز انجام داده‌اند. روش تحقیق، پیمایشی و ابزار آن پرسشنامه‌ای بود که بین ۱۰۰ نفر از دانشجویان توزیع شد. نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل ۶۳ پرسشنامه دریافت شده حاکی از این بود که ۹۲/۱ درصد از افراد مورد مطالعه نیاز به کمک داشتند و از بین آنها ۷۶/۲ درصد از کسی کمک گرفته‌اند. در حالی که از بین مراحل انجام یک تحقیق، بیش از همه در مرحله یافتن اطلاعات مرتبط (۶۸ درصد) نیاز به کمک داشتند. نتایج همچنین نشان داد که دانشجویان کمترین کمک را از کتابدار درخواست کرده‌اند (۲۵ درصد) و علت آن را عدم توانایی کتابدار در کمک کردن دانسته‌اند. براساس یافته‌های حاصل از این بررسی می‌توان عدم آشنایی کافی دانشجویان با توانایی و تخصص کتابدار را به عنوان مهم‌ترین مانع بر سر راه کمک‌یابی دانشجویان از کتابدار دانست که حل این مشکل مستلزم انجام اقدامات مؤثر براساس مطالعات و تحقیقات هدفمند و مفید است. باطنی و دیگران (۱۳۸۴) نیز نظریه‌های مجریان طرح‌های تحقیقاتی مصوب دانشگاه علوم پزشکی اصفهان را در سال ۱۳۸۲ در خصوص ضرورت مشارکت کتابداران و اطلاع‌رسانان پزشکی در تحقیقات کتابخانه در تحقیقات آنها پرسیده‌اند. جامعه پژوهش، کلیه مجریان طرح‌های مصوب پژوهشی سال ۱۳۸۲ حوزه معاونت پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان بوده که از بین ۴۲۰ مجری طرح‌های مصوب، تعداد ۹۶ نفر طبق نمونه انتخاب شدند. بیش از ۸۱/۳ درصد مجریان طرح‌های پژوهشی سال ۱۳۸۲ اظهار کرده بودند حضور کتابداران و متخصصان اطلاع‌رسانی در تیم‌های تحقیقاتی لازم است.

اخوتی و بذرافشان (۱۳۸۷) در پژوهشی نقش کتابداران و اطلاع‌رسانان را از دیدگاه استادان و دانشجویان پژوهشگر و همچنین کتابداران و اطلاع‌رسانان دانشگاه علوم پزشکی

کرمان بررسی کرده‌اند. در این پژوهش بین استفاده از کتابخانه و درخواست کمک از کتابدار رابطه‌ای معنادار وجود داشت، اما بین مدرک تحصیلی و میزان آشنایی با منابع و روش تحقیق کتابداران بر درخواست کمک از وی، رابطه معناداری مشاهده نشد. مهم‌ترین مرحله‌ای که از کتابدار کمک می‌گرفتند، جست‌وجوی اطلاعات بود، و مهم‌ترین عامل در عدم تقاضای کمک از کتابدار، کمبود وقت کتابدار ذکر شده است.

مید و ریچاردز^۴ فرآیندی را که توسط مرکز ارزیابی علوم بالینی^۵ مدرسه پزشکی دارتموث^۶ به کار گرفتند، توصیف می‌کنند. در این فرآیند یک تیم پژوهشی متآنالیز به صورت بین‌رشته‌ای متشکل از اعضای مختلف از حوزه‌های مختلف به پژوهش پرداختند. در این پروژه، کتابدار به عنوان یکی از اعضای تیم، منبع با ارزشی در انتخاب پایگاه‌های کتابشناختی و واسطه‌ها، برنامه‌ریزی و آزمون استراتژی‌های جست‌وجو و استفاده از سرعنوان‌های موضوعی پزشکی^۷ و دیگر واژه‌نامه‌های کنترل شده دیده شد. حوزه‌های دیگری که کتابدار به عنوان یک عضو کمک‌رسان در پیشبرد پروژه فعالیت داشت عبارت بود از: پیشنهاد راه‌حلی برای یافتن مراجع، تأکید بر مباحث بین اعضای گروه، بازنگری نتایج جست‌وجو و روزآمد کردن منظم نتایج. مید و ریچاردز (۱۹۹۵) نقش گسترده‌ای را برای کتابدار در این فرآیند ملاحظه کردند (به نقل از اسمیت، ۱۹۹۶).

واسیلیو (۱۹۹۸) نیز طی تحقیقی که در زمینه بررسی مشارکت بین‌المللی در تولید اطلاعات رشته ستاره‌شناسی از نقطه نظر استفاده‌کننده نهایی انجام داد، همکاری نزدیک بین کتابداران و ستاره‌شناسان را به منظور کسب مهارت‌های بیشتر برای جست‌وجو و از طرف دیگر کتابداران را به دانستن مطالب بیشتر راجع به ستاره‌شناسی ضروری دانست. انجام این امر منوط به زبان ارتباطی بین استفاده‌کننده و کتابدار و برقراری رفتارهای تعاملی بین آنهاست (به نقل از جوکار و معتمدی، ۱۳۸۱، ص ۲۹).

ولک (۲۰۰۶) در پژوهشی به نقش کتابدار در عصر اینترنت و وب پرداخت. در این پژوهش، نتایج ۵۶۶ فرم ارزیابی کاربر در فاصله سال‌های ۲۰۰۰ تا ۲۰۰۶ مورد بررسی قرار گرفت. نتایج نشان داد اکثریت کاربران (۸۳ درصد) از اطلاعات کسب شده با کمک کتابدار رضایت داشتند و ۵۱ درصد اظهار داشتند نتایج جست‌وجو بر درمان و یا کیفیت زندگی آنها تأثیر داشته است. حدود ۹۶/۲ درصد معتقد بودند برخی از مدارکی را که کتابدار برای آنها بازیابی کرده بود، از طریق دیگری پیدا نکرده بودند.

4. Mead and Richards
5. CECS
6. Dartmouth
7. Mesh

با مرور این پیشینه‌ها، این پژوهش قصد دارد به تعیین نقش کتابداران اطلاع‌رسانی کتابخانه ملی ایران در پیشبرد تحقیقات پژوهشگران، تعیین میزان آشنایی کتابداران با روش و انجام پژوهش، تعیین میزان استفاده پژوهشگران از مهارت‌های پژوهشی کتابداران، تعیین

دلایل عدم درخواست کمک پژوهشگران از کتابداران، و تعیین میزان مفید بودن کمک کتابداران در پیشبرد پژوهش پژوهشگران پردازد. نویسندگان در صدد هستند تا بررسی کنند:

۱. در کدامیک از مراحل پژوهش، پژوهشگران از کمک کتابداران در پیشبرد تحقیقات خود بیشترین استفاده را می کنند؟

۲. دلایل عدم درخواست کمک از کتابداران در پیشبرد تحقیقات از دیدگاه پژوهشگران و کتابداران چیست؟

۳. آیا بین میزان آشنایی کتابداران با روش تحقیق و درخواست کمک از سوی پژوهشگران تفاوت معنی داری وجود دارد؟

البته نویسندگان در این پژوهش فرض کرده اند بین دیدگاه کتابداران و پژوهشگران در مورد میزان مفید بودن کمک کتابدار در پیشبرد تحقیقات تفاوت معنی داری وجود دارد. همچنین بین میزان استفاده از کتابخانه و درخواست کمک از کتابداران رابطه معنی داری وجود دارد و نیز بین میزان درخواست کمک از کتابدار از دیدگاه کتابداران و پژوهشگران تفاوت معنی داری وجود دارد.

روش پژوهش

روش پژوهش پیمایشی است و ابزار گردآوری اطلاعات، دو پرسشنامه محقق ساخته ای است که برای پژوهشگران و کتابداران بخش اطلاع رسانی طراحی و در بین آنها توزیع شد. جامعه مورد مطالعه شامل ۸۰ نفر از پژوهشگرانی است که به کتابخانه ملی ایران مراجعه می کنند. توزیع پرسشنامه طی سه ماه در فواصل زمانی متفاوت در تالارهای تخصصی و اتاق های مخصوص پژوهشی انجام گرفت. این افراد، آشنا به روش تحقیق بوده و حداقل یک مقاله علمی و پژوهشی را در سوابق علمی خود دارند. کتابداران بخش اطلاع رسانی کتابخانه ملی ایران، جامعه دیگری است که در این پژوهش به پژوهشگران در پیشبرد تحقیقات یاری می رسانند. البته در این پژوهش، تمام کتابداران بخش اطلاع رسانی مد نظر نیستند، بلکه کتابداران مرجعی (اعم از حضوری و مجازی) که در ارتباط مستقیم با سؤالات پژوهشی و مرجع کاربران هستند مورد نظرند. ۱۸ نفر از کتابداران بخش های مرجع مجازی، تالارهای تخصصی مرجع، بخش نشریات، پایان نامه، نسخ خطی و بخش ایران شناسی و اسلام شناسی مورد مطالعه قرار گرفتند. روایی این پرسشنامه ها با نظرات ۱۵ نفر از متخصصین دکتری و دانشجویان دکتری تأیید شد. ضریب آلفای کرونباخ در دو پرسشنامه کتابداران و پژوهشگران به ترتیب ۰/۸۵ و ۰/۸۰ نیز نشان دهنده پایایی مناسب پرسشنامه ها بود.

یافته‌ها

قبل از پاسخ به سؤالات این پژوهش و آزمون فرضیه‌های مطرح شده، لازم است وضعیت کتابداران اطلاع‌رسانی کتابخانه ملی ایران از نظر میزان درگیری آنها با پژوهش مورد تحلیل قرار گیرد. جدول ۱ میزان درگیری این کتابداران را از نظر تولید مقالات پژوهشی نشان می‌دهد.

تعداد	فراوانی	درصد فراوانی	درصد تراکمی
بدون مقاله	۱۰	۵۵/۶	۵۵/۶
۱	۳	۱۶/۷	۷۲/۲
۲	۴	۵/۶	۷۷/۸
۳	۵	۱۱/۱	۸۷/۹
۴	۱	۵/۶	۹۴/۴
۱۱	۱	۵/۶	۱۰۰
جمع	۱۸	۱۰۰	

جدول ۱

توزیع فراوانی مقالات پژوهشی
کتابداران بخش اطلاع‌رسانی

توجه به جدول ۱ گویای این واقعیت است که بیش از ۵۰ درصد کتابداران بخش اطلاع‌رسانی، خود فاقد سابقه پژوهش هستند. مهارت‌های این کتابداران در جدول ۲ آورده شده است:

عوامل	میانگین	انحراف معیار	تعداد	بی‌پاسخ
آشنایی با منابع چاپی و الکترونیکی	۴/۷۷	۱/۳۰	۱۸	۰
آشنایی با پایگاه‌های اطلاعاتی دسترسی آزاد	۴/۷۲	۱/۵۶	۱۸	۰
آشنایی با روش تحقیق	۴/۷۲	۱/۷۰	۱۸	۰
مهارت شما در راهنمایی کاربران در تحقیقات آنها	۵	۱/۴۱	۱۸	۰

جدول ۲

میانگین نظرات کتابداران در مورد
مهارت‌های آنان

لازم به ذکر است میانگین های مطرح شده در این مقاله، نمره ای است که از یک طیف ۸ گزینه ای (۰-۷) انتخاب شده است. مثلاً مهارت کتابداران در راهنمایی پژوهشگران دارای میانگین ۵ از ۸ است که از طیف ۸ گزینه ای حاصل شده و نشان دهنده ۶۲/۵ درصد از ۱۰۰ درصد است. دقت در میانگین نظرات کتابداران، مبین سطح مطلوب آنها در آشنایی با منابع چاپی و الکترونیکی و پایگاه های اطلاعاتی، همچنین آشنایی آنها با روش تحقیق و مهارت شان در راهنمایی کاربران است. اما تا چه اندازه از این مهارت های خود در کمک به کاربران استفاده می کنند در ادامه مورد مذاقه قرار می گیرد.

سؤال ۱. در کدامیک از مراحل پژوهش، پژوهشگران از کمک کتابداران در پیشبرد تحقیقات خود بیشترین استفاده را می کنند؟

جدول ۳ نظرات پژوهشگران را در مورد درخواست کمک از کتابداران در مراحل مختلف پژوهش نشان می دهد.

تدوین پژوهش و گزارش نهایی	تفسیر و تحلیل اطلاعات	ارزیابی اطلاعات گردآوری شده	جمع آوری داده ها	جستجوی منابع و اطلاعات	تعیین و شناسایی موضوع پژوهش	تعداد	تعداد
۷۹	۷۹	۷۹	۷۹	۸۰	۷۹	تعداد	
۱	۱	۱	۱	۰	۱	بی پاسخ	
۱/۱۳	۱/۴۰	۱/۲۰	۲/۰۷	۳/۲۳	۱/۶۹	میانگین	
۱/۸۴	۱/۷۰	۱/۶۲	۲/۲۱	۲/۲۳	۲/۱۹	انحراف معیار	

جدول ۳

میانگین نظرات پژوهشگران در مورد درخواست کمک از سوی کتابداران در فرآیند پژوهش

باتوجه به جدول ۳ تنها در مرحله جست و جوی منابع و اطلاعات با میانگین ۳/۲۳ درصد مواجهیم که از نمره ۸، میانگین مساعدی محسوب نمی شود. توجه به نظرات پژوهشگران در مراحل مختلف فرآیند پژوهش می تواند نشان دهنده عدم تعامل مطلوب و مناسب بین کتابداران و پژوهشگران تلقی شود. در جدول ۴ نظرات کتابداران در مورد درخواست کمک از سوی پژوهشگران در فرآیند پژوهش نشان داده شده است:

جدول ۴

میانگین نظرات کتابداران در مورد درخواست کمک از سوی پژوهشگران در فرآیند پژوهش

تدوین پژوهش و گزارش نهایی	تفسیر و تحلیل اطلاعات	ارزیابی اطلاعات گردآوری شده	جمع‌آوری داده‌ها	جست‌وجوی منابع و اطلاعات	تعیین و شناسایی موضوع پژوهش	تعداد	تعداد
۱۸	۱۸	۱۸	۱۸	۱۸	۱۸	تعداد	تعداد
۰	۰	۰	۰	۰	۰	بی‌پاسخ	تعداد
۱/۳۳	۱/۹۴	۲/۳۳	۳/۳۳	۶	۳/۰۵	میانگین	تعداد
۱/۷۸	۱/۹۵	۱/۸۴	۲/۲۲	۱/۰۲	۲/۲۰	انحراف معیار	تعداد

جدول ۴ نشان می‌دهد در مرحله جست‌وجوی اطلاعات، پژوهشگران بیشترین درخواست کمک را از کتابداران می‌کنند. گرچه میانگین نظرات کتابداران در خصوص درخواست کمک از سوی پژوهشگران در مقایسه با جدول ۳ از وضعیت بهتری برخوردار است، ولی باز هم این نتایج چندان رضایت‌بخش نیست. از دیدگاه کتابداران تنها در مرحله جست‌وجوی اطلاعات است که بیشترین درخواست کمک از سوی پژوهشگران انجام می‌گیرد، حال آنکه انتظار می‌رود نقش کتابداران در فرآیند پژوهش برجسته‌تر و دارای نمود بیشتری باشد.

سؤال ۲: دلایل عدم درخواست کمک از کتابداران در پیشبرد تحقیقات از دیدگاه

پژوهشگران و کتابداران چیست؟

پاسخ به این پرسش از دو دیدگاه پژوهشگران و کتابداران مورد بررسی قرار می‌گیرد.

عوامل	میانگین	انحراف معیار	تعداد	بی‌پاسخ
کمبود مهارت کتابداران در امر کمک به فرآیند تحقیق توسط پژوهشگران	۳/۷۰	۲/۴۰	۷۵	۵
کمبود وقت کتابداران	۲/۲۵	۲/۰۷	۷۵	۵
دسترسی کم به کتابداران	۳/۰۱	۲/۴۵	۷۵	۵
دانش کم کتابداران در زمینه موضوع پژوهش	۴	۲/۴۱	۷۶	۴
استفاده از دیگر کانال‌ها برای رفع نیاز اطلاعاتی	۴/۸۰	۲/۱۲	۷۸	۲
مهارت کم کتابداران در برقراری ارتباط	۳/۱۴	۲/۰۶	۷۶	۴
عدم تمایل کتابداران برای پاسخ‌گویی	۲/۶۳	۲/۴۰	۷۷	۳
آشنایی ناکافی کتابداران با منابع	۳/۱۳	۲/۳۰	۷۵	۵
آشنایی کم پژوهشگر با خدمات مرجع و اطلاع‌رسانی کتابخانه	۴/۹۴	۱/۹۵	۷۸	۲
عدم اطلاع پژوهشگر از توانایی کتابداران و درخواست کمک از آنها	۴/۹۳	۲/۱۲	۷۹	۱

جدول ۵

دلایل عدم درخواست کمک پژوهشگران از کتابداران در پیشبرد پژوهش پژوهشگران از دیدگاه خود پژوهشگران

توجه به میانگین‌های جدول ۵ نشان‌دهنده واقعیت‌هایی است که حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی با آنها روبروست. از دیدگاه پژوهشگران فاکتورهای همچون کمبود وقت کتابداران، دسترسی کم به آنها و عدم تمایل کتابداران برای پاسخ‌گویی از دلایل اصلی عدم درخواست کمک از کتابداران به حساب نمی‌آید، بلکه استفاده از دیگر کانال‌ها برای رفع نیازهای اطلاعاتی و دانش کم کتابداران در زمینه موضوع پژوهش، از دلایل پراهمیت‌تری به‌شمار می‌رود. و درنهایت دو گزینه آخر، نشان از آشنایی کم پژوهشگران با خدمات مرجع و اطلاع‌رسانی کتابخانه و از سوی دیگر عدم اطلاع آنها از توانایی کتابداران است که بیش از ۵۰ درصد پژوهشگران بر این امر تأکید کرده‌اند. دلایل دیگر پژوهشگران نیز قابل تأمل است.

عوامل	میانگین	انحراف معیار	تعداد	بی‌پاسخ
کمبود مهارت کتابداران در امر کمک به فرآیند تحقیق توسط پژوهشگران	۴/۳۳	۲/۰۲	۱۸	۰
کمبود وقت کتابداران	۳/۵۵	۲/۲۲	۱۸	۰
دسترسی کم به کتابداران	۲/۷۲	۲/۴۴	۱۸	۰
دانش کم کتابداران در زمینه موضوع پژوهش	۴/۶۶	۱/۶۸	۱۸	۰
استفاده از دیگر کانال‌ها برای رفع نیاز اطلاعاتی	۴/۶۶	۱/۴۹	۱۸	۰
مهارت کم کتابداران در برقراری ارتباط	۳/۵۸	۱/۸۰	۱۷	۱
عدم تمایل کتابداران برای پاسخ‌گویی	۳/۴۴	۲/۵۴	۱۸	۰
آشنایی ناکافی کتابداران با منابع	۳/۹۴	۲/۳۳	۱۸	۰
آشنایی کم پژوهشگر با خدمات مرجع و اطلاع‌رسانی کتابخانه	۵/۱۱	۱/۸۷	۱۸	۰
عدم اطلاع پژوهشگر از توانایی کتابداران و درخواست کمک از آنها	۵/۷۷	۱	۱۸	۰

جدول ۶

دلایل عدم درخواست کمک پژوهشگران از کتابداران در پیشبرد پژوهش پژوهشگران از دیدگاه کتابداران

جدول ۶ از اعتراف خود کتابداران به دلایل عدم درخواست کمک پژوهشگران خبر می‌دهد. اولین گزینه جدول، همان واقعیتی است که در جدول مربوط به تعداد مقالات پژوهشی کتابداران شاهد آن بودیم. بیش از ۵۰ درصد کتابداران مهارت لازم در فرآیند تحقیق را ندارند، یا در زمینه‌های موضوعی پژوهشگران اطلاعات کمی دارند. استفاده از دیگر کانال‌ها برای رفع نیازهای اطلاعاتی نیز قابل تأمل است و نشان از جایگاه کم‌رنگ کتابداران در فرآیند پژوهش دارد.

نکته قابل تأمل دیگر در جدول ۶، دو گزینه آخری است که درخصوص پژوهشگران تحلیل شد. در این مورد نیز، کتابداران دلایل اصلی عدم درخواست کمک از سوی پژوهشگران را آشنایی کم پژوهشگران با خدمات مرجع، اطلاع‌رسانی کتابخانه و عدم اطلاع پژوهشگر از توانایی کتابداران عنوان کرده‌اند.

سؤال ۳: آیا بین میزان آشنایی کتابداران با روش تحقیق و درخواست کمک از سوی پژوهشگران رابطه معنی‌داری وجود دارد؟

برای پاسخ به این سؤال، از آزمون اسپیرمن استفاده شده است. نتایج این آزمون در جدول ۷ نشان داده شده است:

میزان آشنایی کتابداران با روش تحقیق	میزان درخواست کمک از کتابدار		
-۰/۱	۱	ضریب همبستگی	میزان درخواست کمک از کتابدار
۰/۶۸	.	Sig.	
۱۸	۹۷	N	
۱	-۰/۱	ضریب همبستگی	میزان آشنایی کتابداران با روش تحقیق
.	۰/۶۸	Sig.	
۱۸	۱۸	N	

جدول ۷

نتایج آزمون اسپیرمن

باتوجه به نتایج جدول ۷ و مقدار $p > ۰/۰۵$ می‌توان گفت با اطمینان ۹۵ درصد، سطح معنی‌داری برابر $P = ۰/۶۸$ است. با اطلاعات موجود می‌توان گفت بین میزان آشنایی کتابداران با روش تحقیق و درخواست کمک از سوی پژوهشگران رابطه معنی‌داری وجود ندارد.

فرضیه ۱: بین دیدگاه کتابداران و پژوهشگران در مورد میزان مفید بودن کمک کتابدار در پیشبرد تحقیقات تفاوت معنی‌داری وجود دارد.

ابتدا به صورت توصیفی در جدول ۸ میزان استفاده پژوهشگران از کتابخانه ملی، میزان درخواست کمک و میزان مفید بودن آن آورده شده است.

گونه	میلگین	انحراف معیار	تعداد کل	بی پاسخ
میزان استفاده از کتابخانه ملی	۴/۲۱	۱/۹۳	۷۹	۱
میزان درخواست کمک از کتابدار	۲/۴۶	۲/۰۱	۷۹	۱
میزان مفید بودن کمک کتابدار	۳/۱۸	۲/۲۳	۷۹	۱

جدول ۸

نظرات پژوهشگران در مورد میزان درخواست کمک و مفید بودن آن

باتوجه به اینکه پژوهشگران نظرات خود را در یک طیف ۸ تایی اظهار کرده‌اند، میانگین استفاده آنها از کتابخانه ملی برای انجام پژوهش، میزان درخواست کمک آنها از کتابداران و میزان مفید بودن این کمک حاکی از تعامل اندک و ضعیف کتابداران با پژوهشگران است. درحالی که خود کتابداران، درخواست کمک از آنها را مفید تلقی می‌کنند. در جدول ۹ این قضیه نشان داده شده است:

میزان درخواست کمک از سوی پژوهشگران	۴/۷۲	۱/۴۰	۱۸	۰
مفید بودن کمک کتابدار	۵/۶۶	۱/۴۵	۱۸	۰

جدول ۹

نظرات کتابداران در مورد میزان درخواست کمک و مفید بودن آن

باتوجه به جدول ۹، میزان درخواست کمک از سوی پژوهشگران و میزان مفید بودن کمک کتابدار در مقایسه با جدول ۸، در سطح مطلوبی قرار دارد. با مقایسه نظرات پژوهشگران و کتابداران در این خصوص به نظر می‌رسد مصاحبه مرجع بین کتابداران و پژوهشگران در سطح مناسبی قرار ندارد و لازم است در این زمینه کتابداران مهارت‌های لازم را کسب کنند. اکنون به آزمون این فرضیه پرداخته می‌شود. برای آزمون این فرضیه، از t مستقل استفاده شده که نتیجه آن در جدول ۱۰ نشان داده شده است:

Sig.	
۰/۰۰۸	میزان مفید بودن کمک کتابدار

جدول ۱۰

نتیجه آزمون t مستقل

با توجه به جدول ۱۰ و مقدار $p < ۰/۰۵$ می‌توان به این نتیجه دست یافت که با درصد اطمینان ۹۵ درصد سطح معنی‌داری برابر $p = ۰/۰۰۸$ است. با اطلاعات موجود می‌توان گفت فرضیه صفر رد و فرضیه یک تأیید می‌شود. به عبارت دیگر بین دیدگاه کتابداران و پژوهشگران در مورد میزان مفید بودن کمک کتابدار در پیشبرد تحقیقات، تفاوت معنی‌داری وجود دارد.

فرضیه ۲: بین میزان استفاده از کتابخانه و درخواست کمک از کتابداران رابطه معنی‌داری

وجود دارد.

قبل از آزمون این فرضیه، لازم به ذکر است که پژوهشگران اطلاع کافی از مرجع الکترونیکی که به صورت غیرحضوری به سؤالات پژوهشی پژوهشگران پاسخ می‌دهند، ندارند. جدول زیر حاکی از این واقعیت است:

گزینه	فراوانی	درصد فراوانی
خیر	۵۰	۶۲/۵
بلی	۲۷	۳۳/۸
بی‌پاسخ	۳	۳/۸
جمع	۸۰	۱۰۰

جدول ۱۱

میزان آگاهی و استفاده پژوهشگران
کتابخانه ملی ایران از مرجع
الکترونیکی در پژوهش

داده‌های جدول ۱۱ نشان می‌دهد بیش از ۶۲/۵ درصد پژوهشگران از مرجع غیرحضوری برای پیشبرد پژوهش‌های خود بی‌اطلاعند. این امر احتمالاً به دلیل عدم اطلاع‌رسانی مناسب و عدم تأکید بر نقش کتابداران در این فعالیت‌هاست. حال به آزمون این فرضیه می‌پردازیم. برای آزمون این فرضیه، از ضریب همبستگی اسپیرمن استفاده شده است. نتیجه این آزمون در جدول ۱۲ نشان داده شده است:

میزان درخواست کمک از کتابدار	میزان استفاده از کتابخانه ملی	میزان درخواست کمک از کتابدار
۰/۳۱	۱	ضریب همبستگی
۰/۰۰۴	.	Sig.
۷۸	۷۹	N
۱	۰/۳۱	ضریب همبستگی
.	۰/۰۰۴	Sig.
۹۷	۷۸	N

جدول ۱۲

نتایج آزمون اسپیرمن

با توجه به نتایج این جدول و مقدار p می‌توان به این نتیجه دست یافت که با درصد اطمینان ۹۵ درصد سطح معنی‌داری برابر $p = ۰/۰۰۴$ است. با اطلاعات موجود می‌توان گفت فرضیه صفر رد و فرضیه یک تأیید می‌شود. به عبارت دیگر بین میزان استفاده از کتابخانه و

درخواست کمک از کتابداران رابطه معنی داری وجود دارد. هر چه میزان استفاده از کتابخانه بیشتر باشد میزان درخواست کمک نیز بیشتر می شود.

فرضیه ۳: بین میزان درخواست کمک از کتابدار از دیدگاه کتابداران و پژوهشگران تفاوت معنی داری وجود دارد.

برای آزمون این فرضیه نیز، از آزمون t مستقل استفاده شده است. نتیجه این آزمون در جدول ۱۳ نشان داده شده است:

Sig.	
۰/۰۱۴	میزان درخواست کمک از کتابدار

جدول ۱۳

نتایج آزمون t مستقل

باتوجه به نتایج این جدول و مقدار p می توان به این نتیجه دست یافت که با درصد اطمینان ۹۵ درصد سطح معنی داری برابر $p = ۰/۰۱۴$ است. با اطلاعات موجود می توان گفت فرضیه صفر رد و فرضیه یک تأیید می شود. به عبارت دیگر می توان گفت بین دیدگاه کتابداران و پژوهشگران در مورد میزان درخواست کمک از کتابدار تفاوت معنی داری وجود دارد.

نتیجه گیری

تجزیه و تحلیل پرسشنامه های تکمیل شده و مرور پیشنهادهای پژوهشگران در مورد کمک کتابداران در پیشبرد فرآیند پژوهشی پژوهشگران حاکی از این واقعیت است که ۵۵/۶ درصد کتابداران اطلاع رسانی، بدون مقاله علمی و پژوهشی هستند؛ و شاید بتوان گفت این افراد بعید است که آشنا به فرآیند پژوهش و روش پژوهش باشند. احتمالاً یکی از دلایل اصلی عدم مراجعه پژوهشگران به کتابداران، همین نکته باشد. لازم است کتابداران بخش اطلاع رسانی از افرادی انتخاب شوند که حتماً خود درگیر پژوهش و آشنا به مراحل مختلف آن باشند.

میانگین نظرات پژوهشگران در مورد درخواست کمک از سوی کتابداران در فرآیند پژوهش حاکی از آن است که پژوهشگران از کمک کتابداران در مراحل مختلف پژوهش به میزان کمتری بهره می گیرند. در تحقیق اخوتی و بذرافشان نیز در مرحله جست و جوی اطلاعات، پژوهشگران بیشترین کمک را از کتابداران دریافت کردند.

مرور پیشینه ها در خارج از کشور نشان می دهد که کتابداران در پژوهش آنها نقش مشخص و مهمی را دارا هستند به گونه ای که کتابدار به عنوان یکی از اعضای تیم پژوهشی، منبع باارزشی در انتخاب پایگاه های کتابشناختی و واسطه ها، برنامه ریزی و آزمون استراتژی های جست و جو و استفاده از انواع سرعنوان های موضوعی و دیگر واژه نامه های کنترل شده،

پیشنهاددهنده راه‌حلی برای یافتن مراجع، تأکید بر مباحث بین‌اعضای گروه، بازنگری نتایج جست‌وجو و روزآمد کردن منظم نتایج به حساب می‌آید. پژوهش مید و ریچاردز حاوی این نکات است.

آشنایی کم‌پژوهشگران با خدمات مرجع و اطلاع‌رسانی کتابخانه از یک طرف و عدم اطلاع آنها از توانایی کتابداران از سوی دیگر از دلایل اصلی عدم درخواست کمک از کتابداران گزارش شد. در تحقیق جوکار و معتمدی نیز عدم آشنایی کافی دانشجویان با توانایی و تخصص کتابدار، به‌عنوان مهم‌ترین مانع بر سر راه کمک‌یابی دانشجویان از کتابدار گزارش شده بود. در پژوهش حاضر، شاید این دید پژوهشگران حاکی از برداشت آنان از کتابداران به‌عنوان حافظان کتاب باشد، به‌طوری که مرور پیشنهادهای پژوهشگران نشان از تعجب آنان در طرح این مسئله بود که عباراتی نظیر: مگر کتابداران در امر پژوهش هم وارد می‌شوند؛ اگر اینگونه باشد ما بی‌اطلاعیم؛ یا چرا در این زمینه اطلاع‌رسانی نمی‌شود؟ گویای آن است. لذا لازم است اطلاع‌رسانی‌های گسترده‌ای در خصوص نقش و جایگاه کتابداران در تحقیقات انجام پذیرد. در این زمینه کتابداران هم باید با بالا بردن سطح اطلاعاتشان و درگیری بیشتر با پژوهش و پژوهشگری، خود را اثبات کنند. به عبارت دیگر هر تماس مشتری به‌عنوان لحظه‌ای برای ایجاد اعتماد و فرصتی برای راضی کردن یا ناراضی کردن به‌شمار می‌رود (میرفخرالدینی، طاهری دمنه و منصور، ۱۳۸۹، ص ۲۰۷). و این همان لحظات طلایی است که کتابداران می‌توانند به قشر تحصیلکرده و پژوهشگر، ماهیت درونی علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی را بشناسانند تا پژوهشگران به‌جای استفاده از کانال‌های دیگر اطلاعاتی، کتابخانه‌ها و کتابداران را به‌عنوان مکان دانش و اطلاعات قلمداد کنند. لازم است کتابدارانی که در بخش‌های مختلف مرجع و اطلاع‌رسانی مشغول هستند اولاً متخصص موضوعی باشند، ثانیاً واجد مهارت‌های لازم در پیشبرد پژوهش باشند. به‌کارگیری کتابدارانی با مدرک کارشناسی موضوعی و مدرک کارشناسی ارشد کتابداری می‌تواند در تالارهای تخصصی مفید واقع شود.

خود کتابداران نیز دلایل اصلی عدم درخواست کمک از سوی پژوهشگران را آشنایی کم پژوهشگران با خدمات مرجع و اطلاع‌رسانی کتابخانه و عدم اطلاع پژوهشگران از توانایی کتابداران عنوان کرده‌اند.

میانگین استفاده پژوهشگران از کتابخانه ملی برای انجام پژوهش، میزان درخواست کمک آنها از کتابداران و میزان مفید بودن این کمک حاکی از تعامل اندک و ضعیف کتابداران با پژوهشگران است. درحالی که خود کتابداران، درخواست کمک از آنها را مفید تلقی می‌کنند. ذکر این نکته ضروری است که احتمالاً پایین بودن میزان درخواست کمک از کتابداران و

عدم اعتماد پژوهشگران به کتابداران، مفید نبودن کمک کتابدار را تقویت می‌کند. برعکس این مورد در پژوهش ولک دیده شد. در پژوهش ولک اکثریت کاربران از اطلاعات کسب شده با کمک کتابدار رضایت داشتند و بیش از ۹۶ درصد معتقد بودند برخی از مدارکی را که کتابدار برای آنها بازیابی کرده بود، از طریق دیگری پیدا نکرده بودند. در تحقیق باطنی و همکاران نیز بیش از ۸۰ درصد مجریان طرح‌های پژوهشی اظهار کردند حضور کتابداران و متخصصان اطلاع‌رسانی در تیم‌های تحقیقاتی لازم است. اطلاع‌رسانی گسترده در خصوص نقش کتابداران و ایجاد اعتماد در پژوهشگران، عامل اصلی در ایجاد جوّی تعاملی بین پژوهشگران و کتابداران به حساب می‌آید.

در این پژوهش بین میزان آشنایی کتابداران با روش تحقیق و درخواست کمک از سوی پژوهشگران رابطه معنی‌داری وجود ندارد.

آزمون فرضیه‌ها نیز نشان داد بین دیدگاه کتابداران و پژوهشگران در مورد میزان مفید بودن کمک کتابدار در پیشبرد تحقیقات، تفاوت معنی‌داری وجود دارد. از سوی دیگر بین میزان استفاده از کتابخانه و درخواست کمک از کتابداران رابطه معنی‌داری وجود دارد. هرچه میزان استفاده از کتابخانه بیشتر باشد، میزان درخواست کمک نیز بیشتر می‌شود. عدم اطلاع کافی پژوهشگران از ابعاد کمک‌های حضوری و غیر حضوری کتابداران می‌تواند بر میزان درخواست کمک مؤثر باشد. نهایت اینکه بین دیدگاه کتابداران و پژوهشگران در مورد میزان درخواست کمک از کتابدار تفاوت معنی‌داری وجود دارد.

لازم است دولت‌های جوامع در حال توسعه، کتابداران را به‌عنوان ابزاری کارآمد و سودبخش برای انجام گذار اجتماعی و اقتصادی جامعه خود به حساب آورند. به‌هر حال مسئله بر سر ایستایی و ماندگاری کتابدارانی است که هنوز برای خود نقش رهبری را در دفاع از کتابداری به‌عنوان یک حرفه کلیدی در پیشرفت جامعه قائل نشده‌اند. در این روند آموزش کتابداری تا حدودی مقصر و محل انتقاد است، زیرا آن مهارت‌های ضروری را که کتابداران برای اطمینان و اعتماد به نفس از حیث برعهده گرفتن این نقش رهبری نیاز دارند، به آنها ارائه نکرده است (ویلیامز و آتان به نقل از مردانی، ۱۳۸۸، ص ۱۶۶). نتایج این مقاله مؤید این مطلب است.

باتوجه به این واقعیات، آموزش کتابداری و برنامه‌های بازآموزی باید بر یک ساختار مناسب متمرکز باشد تا قادر به برپا کردن مراکز اطلاع‌رسانی برای مرتبط ساختن مردم جامعه خود با نیازهای اطلاعاتی‌شان در یک محیط اطلاعاتی برای پیشبرد پژوهش‌ها باشد.

برای بالا بردن درگیری بیشتر کتابداران در فرآیند پژوهشی، در ابتدا روی سخن با گروه‌های آموزشی و دانشگاه‌هاست که مسئول اصلی تربیت کتابداران و بالا بردن جایگاه اصلی حرفه

کتابداری و اطلاع‌رسانی هستند. هرگونه تسامح در خصوص دانشجویان کتابداری و اطلاع‌رسانی، باعث تحویل افرادی کم‌سواد و بی‌اطلاع به جامعه کاری خواهد شد که روز به روز باعث فرود آمدن تیشه به ریشه این حرفه خواهد شد. به‌کارگیری اساتیدی مجرب و آموزش دانشجویان برای تبدیل شدن به افرادی با سواد اطلاعاتی بالا، و درگیری هر چه بیشتر دانشجویان با امور پژوهشی و فرآیند پژوهش می‌تواند باعث ارتقای این حرفه و نشان دادن کتابداری به‌عنوان یک بین‌رشته‌ای که می‌تواند در تعامل با سایر رشته‌ها و جزء لازم یک تیم پژوهشی تلقی شود.

از سایر پیشنهادها اجرای می‌توان موارد زیر را عنوان کرد:

- برگزاری دوره‌های آموزشی برای کتابداران درگیر با پژوهشگران، درخصوص مراحل انجام پژوهش و آموزش مصاحبه‌های عمیق مرجع برای کمک به فرآیند پژوهش پژوهشگران؛

- برگزاری دوره‌های الزامی آموزش تکنیک‌های جست‌وجوی آنلاین برای کتابداران اطلاع‌رسانی؛

- به‌کارگیری کتابدارانی با سابقه پژوهشی بالا در تالارهای تخصصی مرجع و بخش‌های مختلف اطلاع‌رسانی؛

- تشکیل تیم‌های پژوهشی با پژوهشگران در رشته‌های مختلف و حضور کتابداران با سابقه پژوهشی در این تیم‌ها؛

- اطلاع‌رسانی گسترده درخصوص خدمات مرجع و اطلاع‌رسانی حضوری و غیر حضوری؛

- تأکید بر نقش کتابداران به‌عنوان کمک‌رسانان پژوهشی.

منبع

اخوتی، مریم؛ بذرافشان، اعظم (۱۳۸۷). «نقش کتابداران و اطلاع‌رسانان پزشکی در تحقیقات پزشکی: مقایسه

نظرهای پزشکان و پژوهشگران». *کتابداری و اطلاع‌رسانی*، ۱۱ (۳): ۵۷-۷۰.

باطنی، محمدرضا؛ و دیگران (۱۳۸۴). «ضرورت مشارکت کتابداری و اطلاع‌رسانان پزشکی در تحقیقات مصوب دانشگاه علوم پزشکی اصفهان از دیدگاه مجریان طرح‌های سال ۱۳۸۲». *مدیریت اطلاعات بهداشت و درمان*، ۴: ۱۱-۱۶.

تصویبی قمصری، فاطمه؛ جهان‌نما، محمدرضا (۱۳۸۶). «بررسی وضعیت تولیدات علمی پژوهشگران پژوهشگاه مهندسی در سال‌های ۱۳۷۰-۱۳۸۴». *کتابداری و اطلاع‌رسانی*، ۱۰ (۲): ۱۰۷-۱۲۴.

جوکار، عبدالرسول؛ معتمدی، فاطمه (۱۳۸۱). «میزان کمک‌یابی دانشجویان دانشگاه شیراز از کتابداری در انجام تحقیقات کتابخانه‌ای». *علوم و فناوری اطلاع‌رسانی*، ۱۸ (۱ و ۲).

مردانی، امیرحسین (۱۳۸۸). «اندیشه یادگیری بدون محدودیت مکانی و زمانی در علوم کتابداری در کشورهای در حال توسعه». *علوم و فناوری اطلاعات*، ۲۴(۴): ۱۲۳-۱۸۵.
مزینانی، علی (۱۳۸۲). *کتابخانه و کتابداری*. تهران: سمت.
مهرداد، جعفر (۱۳۸۸). «ضرورت استفاده از برنامه های درسی بین رشته ای». *کتابداری و اطلاع رسانی*، ۱۲(۱): ۳-۴.
میرفخرالدینی، حیدر؛ طاهری دمنه، محسن؛ منصور، حسین (۱۳۸۹). «شبکه های عصبی مصنوعی: رویکردی نوین در سنجش کیفیت خدمات کتابخانه های دانشگاهی». *کتابداری و اطلاع رسانی*، ۱۳(۱): ۲۰۵-۲۲۵.

Bureau of labor statistics, U.S. Department of labor (2010). "Librarians". *Occupational Outlook Handbook*, 2010-11 Edition, Retrieved Oct. 5, 2011, from: http://courseweb.lis.illinois.edu/~katewill/spring2011-502/502%20and%20other%20readings/usLaborStats_2010-11_Librarians.pdf

Prakash, Kshema (2010). "A system approach for dealing with resistance to change: With reference to library and informational professionals working in academic and research sector libraries in India". *Journal of Emerging Trends in Computing and Information Sciences*, 1(2): 103-116.

Smith, Jack T. (1996). "Meta-analysis: The librarian as a member of an interdisciplinary research team". Gale Group, University of Illinois at Urbana-Champaign. Retrieved Oct. 7, 2011, from: <http://www.thefreelibrary.com/Meta-analysis%3A+the+librarian+a+s+a+member+of+an+interdisciplinary...-a018928466>.

Volk, Ruti Malis (2006). "Expert searching in consumer health: An important role for librarians in the age of the Internet and the Web". Retrieve Feb. 7, 2012, from: <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC1852628/>

Wilkinson, J. Max; Pollard, Tom; Farquhar, Adam (2010). "British library dataset programme: Supporting research in the library of the 21st Century". United Kingdom. Retrieved Oct. 7, 2011, from: <http://liber.library.uu.nl/publish/issues/2010-1/index.html?000493>

استناد به این مقاله:

نجفقلی نژاد و رجوی، اعظم؛ صادق زاده و ایقان، علی (۱۳۹۱). «نقش کتابداران و متخصصان اطلاع رسانی کتابخانه ملی ایران در پیشبرد پژوهش پژوهشگران». *فصلنامه مطالعات ملی کتابداری و سازماندهی اطلاعات*، ۲۳(۴): ۲۳-۳۰.